

นวัตกรรมการจัดการชุมชนพึ่งตนเอง บ้านเคี่ยมพะาะ ตำบลปากฉลุย อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี*

SELF-RELIANT COMMUNITY MANAGEMENT INNOVATION OF BAN KHIAM PHO, PAK CHALUI-DISTRICT, THA CHANG DISTRICT, SURAT THANI PROVINCE

ขวัญฤทัย นาคกุล*

Kwanrutai Nakkul

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Suratthani Rajabhat University, Thailand

*Corresponding author Email: emoairker@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทเกี่ยวกับการจัดการชุมชนพึ่งตนเอง บ้านเคี่ยมพะาะ และ 2) ศึกษากลยุทธ์ทางเลือกในการสร้างนวัตกรรมจัดการชุมชนพึ่งตนเองบ้านเคี่ยมพะาะ ตำบลปากฉลุย อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่ม โดยเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) ผู้นำชุมชน 2) หน่วยงานภาครัฐ 3) อสม. 4) ประชาชนบ้าน และ 5) ประชาชน จำนวนทั้งสิ้น 15 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและสรุปภาพรวม ผลการวิจัยพบว่า 1) บริบทบ้านเคี่ยมพะาะ เกิดจากการแยกตัวของหมู่บ้านมาจาก หมู่ที่ 4 บ้านหน้า ตำบลปากฉลุย อำเภอท่าฉาง มีการประกอบอาชีพทางการเกษตร และการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งมีการอพยพมาจากทั่วทุกอำเภอ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งนับถือศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ มีประเพณีและวัฒนธรรม คือ สงกรานต์ สารทเดือนสิบ และการจัดการชุมชนพึ่งตนเอง ได้แก่ ด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านจิตใจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม และ 2) กลยุทธ์ทางเลือกในการสร้างนวัตกรรมจัดการชุมชนพึ่งตนเอง ได้แก่ กลยุทธ์เชิงรุก (SO) คือ ส่งเสริมการจัดการอบรมการซื้อขายสินค้าออนไลน์ การจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน และส่งเสริมการลดใช้สารเคมี กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO) คือ สร้างความร่วมมือจากภาครัฐด้านอาชีพ และสร้างจุดชนส่งสินค้า/กระจายสินค้าในชุมชนโดย

* Received December 14, 2022; Revised February 10, 2023; Accepted March 14, 2023

ไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST) คือ ส่งเสริมการเพาะปลูกพืชที่หลากหลายเก็บเกี่ยวได้ทุกฤดูกาล และสมุนไพรเพื่อรักษาโรค และกลยุทธ์แก้วิกฤต (WT) คือ จัดตั้งหน่วยงานอนามัยโดยนำความรู้จากสมุนไพรมาใช้ในการรักษา และขอใช้งบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน

คำสำคัญ: นวัตกรรม, การจัดการชุมชน, ชุมชนพึ่งตนเอง

Abstract

The purpose of this article was to: 1) study the context of self-reliance community management of Ban Kiam Pho, and 2) study alternative strategies for creating innovation for self-reliance community management of Ban Kiam Pho, Pak Chalui Sub-district, Tha Chang District Suratthani province. The study was qualitative research by documentary data analysis with in-depth interview and focus group discussion. Data were selected by choosing a specific sample key informants such as 1) community leaders, 2) government agencies, 3) village health volunteers, 4) local philosophers, and 5) people total of 15 people for analyzed the information content and overview summarize. The research was found that: 1. Context of Ban Khiem Pho It was caused by the separation of the village from Village No. 4, Ban Na, Pak Chalui Sub-district, Tha Chang District, with a career in agriculture. and animal husbandry which has immigrated from all over the district and the Northeast buddhist and Christianity There is a tradition and culture that is Songkran, the tenth month festival and management of self-reliant communities, including technology, economics, natural resources, psychological, social and cultural aspects. And 2. study alternative strategies for creating innovation for self-reliance community management including: Proactive strategy (SO) which is to promote online trading training. Establishment of a community enterprise and promote the reduction of chemical, Corrective Strategies (WO) is to create cooperation from the government sector on careers and establish a product/distribution point in the community without passing through middlemen, Preventive Strategies (ST) is to promote the cultivation of a variety of crops harvested in all seasons. and herbs to treat disease, And Crisis strategy (WT) is to set up a health unit by using the knowledge of herbs for treatment. And ask for budget support from the public and private sectors.

Keywords: Innovation, Community Management, Self-Reliant Community

บทนำ

จากอดีตถึงปัจจุบันนวัตกรรมในทุกรูปแบบได้เข้ามามีบทบาทในการดำรงชีวิตของมนุษย์มากขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการตามวัตถุประสงค์ของผู้ต้องการใช้ กล่าวได้ว่า "นวัตกรรม" หมายถึง สิ่งที่ทำขึ้นใหม่ หรือแตกต่างจากเดิม ซึ่งอาจจะเป็นความคิด วิธีการหรืออุปกรณ์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) ซึ่งภายใต้สถานการณ์สังคมโลกยุคเศรษฐกิจผสมในปัจจุบันที่มีลักษณะกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม ส่งผลกระทบต่อ การกระจายรายได้ และนโยบายของรัฐบาลซึ่งมีความผันผวน แปรเปลี่ยนได้ง่าย และในบางครั้งจากสถานการณ์ที่ไม่อาจคาดเดาได้ล่วงหน้าอาจทำให้เศรษฐกิจเกิดการหยุดชะงัก การเจริญเติบโตกิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นไปอย่างไม่ต่อเนื่อง ซึ่งผลกระทบดังกล่าวอาจเกิดขึ้นได้เสมอจากปัจจัยภายใน และภายนอกประเทศ ดังนั้น เพื่อลดความเสี่ยงการสร้างแนวคิด แนวทาง หรือนวัตกรรมในการดำเนินกิจกรรมทางวิถีชีวิตทางสังคมพร้อมรับสถานการณ์ดังกล่าวจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง จึงเกิดการสร้างสรรค์ในรูปแบบของนวัตกรรมทางสังคม ซึ่งหมายถึง ผลผลิตทางความคิดสร้างสรรค์ มีความแปลกใหม่ และสร้างผลกระทบต่อสังคมได้ในวงกว้างอาจจะอยู่ในรูปแบบของระบบการจัดการทรัพยากร การสื่อสาร ศิลปวัฒนธรรม รูปแบบการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาศักยภาพ การให้ความช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ (ชานนท์ โกมลมาลย์, 2561) เป็นแนวทางวิคิดที่น่าสนใจที่จะทำให้สังคมเข้าใจในการจัดการทางสังคมจากการถอดบทเรียนตั้งแต่ในอดีต ปัจจุบัน และอาจจะเกิดขึ้นได้อีกในอนาคต เพื่อใช้เป็นกลไกในการดำเนินชีวิต ซึ่งประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศทั่วโลกที่เริ่มมีการตื่นตัวในการสร้างนวัตกรรมทางสังคมเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการพึ่งตนเอง (ประเวศ วะสี, 2546) ทั้งนี้ การสร้างนวัตกรรมทางสังคมจึงเป็นแกนหลักในการพัฒนาประเทศ ด้วยการใช้สังคม การอยู่ และนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์ เป็นตัวเสริมในการพัฒนาได้อย่างสมดุล ซึ่งองค์ประกอบหลักในการสร้างนวัตกรรมประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบ 1) การมีพื้นฐานมาจากปัญหา (Base on Problem) 2) เป็นวิธีการใหม่ (New smart) 3) ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Change) เพื่อตอบโจทย์การแก้ปัญหาทางสังคมและสร้างองค์ความรู้การขับเคลื่อนทางสังคมสู่ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2560)

การจัดการกับกิจกรรมการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมในด้านการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ให้สมดุลกับบริบทในชุมชนจากทุนทางสังคมที่มีอยู่ให้ได้มากที่สุด โดยการพึ่งตนเอง ทางเศรษฐกิจในชนบทที่ที่เรียกตัวแบบ TERMS (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2551) อธิบายให้อดคล้องกับสภาพบริบทสังคมไทยได้ดังนี้ 1) การพึ่งตนเองทางด้านเทคโนโลยี (Technological Self - reliance: T) หมายถึง ประชากรในชุมชนมีการปรับรูปแบบการใช้

เครื่องมือเทคโนโลยีทางการเกษตรกรรมจากภูมิปัญญาพื้นบ้านมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในชุมชน และการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยได้หลากหลายรูปแบบในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตได้เหมาะสม 2) การพึ่งตนเองทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Self-reliance: E) หมายถึง ชาวบ้านในชุมชนสามารถดำเนินกิจกรรมโดยนำผลผลิตที่ได้จากการทำเกษตรกรรมมาอุปโภค บริโภคภายในชุมชน ลดความฟุ่มเฟือย ลดรายจ่าย และนำผลผลิตมาค้าขายในชุมชน รวมทั้งสามารถส่งออกผลิตภัณฑ์สู่ภายนอกชุมชนโดยไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง อีกทั้งยังสร้างความมั่นคงทางด้านรายได้ให้กับครอบครัว และชุมชนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว 3) การพึ่งตนเองทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resources Self-reliance: R) หมายถึง ประชากรในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันกับสภาพแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน มีการร่วมมือช่วยกันรักษาอนุรักษ์ธรรมชาติไว้ได้อย่างอุดมสมบูรณ์ และรู้จักใช้ประโยชน์จากสภาพแวดล้อมเพื่อพัฒนาทดแทนสิ่งที่ขาดหายไปได้อย่างเกิดประโยชน์อย่างมากที่สุด 4) การพึ่งตนเองทางด้านจิตใจ (Mental Self-reliance: M) หมายถึง ชาวบ้านในชุมชนมีจิตใจที่เข้มแข็ง โดยการยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง รอดพ้นจากวิกฤต และพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลง และ 5) การพึ่งตนเองทางด้านสังคมและวัฒนธรรม (Socio-cultural Self-reliance: S) หมายถึง มีความสามัคคี ให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน ช่วยเหลือเกื้อกูล โดยเริ่มจากสถาบันครอบครัวเป็นแกนนำหลักในการปลูกฝังซึ่งกันและกันกับสมาชิกในครอบครัว เพื่อเกิดเป็นกลไกประชากรในการขับเคลื่อนชุมชนได้อย่างมีคุณภาพ และชุมชนสามารถพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอย่างมีความสุข

บ้านเคี่ยมพะวง ตำบลปากฉลุย อำเภอนาทม จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากอดีตที่ผ่านมามีกระแสนิยมการใช้สมุนไพรของประชาชนเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากประชาชนมีความใส่ใจในเรื่องสุขภาพมากขึ้น โดยสะสมจากภูมิปัญญาของคนในชุมชนมีการนำสมุนไพรพื้นบ้านมาใช้ในการดูแลสุขภาพ และ ถ่ายทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของปู่ย่า ตายาย ได้แก่ พืชวัตถุหรือพืชพรรณไม้ต่าง ๆ ในท้องถิ่นมาใช้ในการปรุงหรือประกอบเป็นยารักษาโรคพื้นฐาน เช่น รักษาหรือบรรเทาอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ ท้องผูก ท้องเสียถ่ายพยาธิ เป็นไข้ไออาการแก้ปวดเมื่อย (ยาขยี้เส้น) ขับปัสสาวะ บรรเทาโรคผิวหนัง ท้องอืด ผื่นคันตามผิวหนัง รวมถึงการดัดใช้สารปนเปื้อนในการปลูกพืชสมุนไพร เช่น สารเคมีที่ได้รับจากยาหรือสารเคมีทางการเกษตรกรรม ได้แก่ ยาฆ่าแมลง และยาฆ่าหญ้า ทั้งนี้สอดคล้องกับนโยบายการป้องกันไม่ให้เกิดโรคและการดูแลสุขภาพโดยวิถีธรรมชาติ องค์การอนามัยโลก พบว่า ประชากรทั่วโลกร้อยละ 80 หันมาบริโภคหรือใช้ผลิตภัณฑ์ธรรมชาติทดแทนยาเคมี แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์สมุนไพร โดยกำหนดให้หน่วยงานภาครัฐแต่ละหน่วยงานให้มีความชัดเจน เพื่อทำหน้าที่ในการดูแลการพัฒนาอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์สมุนไพรของประเทศให้เป็นระบบครบวงจร ตั้งแต่ด้านการวิจัยสมุนไพร ด้านการเกษตรเพื่อการส่งเสริมวัตถุดิบที่มีคุณภาพ ด้านมาตรฐาน

และการตลาด โดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มมูลค่าการตลาดแก่สมุนไพร โดยในยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมวัตถุดิบสมุนไพรที่มีคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้วัตถุดิบสมุนไพรที่มีคุณภาพโดยเน้นให้มีการผลิตวัตถุดิบเพิ่มขึ้น ร้อยละ 20 ของมูลค่าการตลาด และเน้นให้มีการปลูกสมุนไพรให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการเกษตรระบบปลอดภัย GAP (Good Agricultural Practice) รวมถึง Organic นอกจากนี้ ยังเกิดปัญหาการถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรแก่เกษตรกรขาดความรู้ในการประกอบอาชีพ และการสนับสนุนในการอาชีพจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (สุทธิรักษ์ ผลเจริญ, 2564) ตลอดจนการจัดการในด้านต่าง ๆ ของชุมชน

จากปัญหาดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญและสนใจศึกษาเรื่องศึกษานวัตกรรมการจัดการชุมชนพึ่งตนเอง บ้านเคี่ยมพะาะ ตำบลปากฉลุย อำเภอนาหว้า จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการสามารถพึ่งตนเองในยุคเศรษฐกิจตกต่ำ เพื่อพัฒนานวัตกรรมทางสังคมให้เหมาะสมกับวิถีการดำเนินชีวิตร่วมกันกับสภาพบริบทแวดล้อมในชุมชนได้อย่างอย่างสมดุล และการนำไปต่อยอดประยุกต์ใช้ในสร้างนวัตกรรมการจัดการชุมชนพึ่งตนเองได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทเกี่ยวกับการจัดการชุมชนพึ่งตนเองบ้านเคี่ยมพะาะ ตำบลปากฉลุย อำเภอนาหว้า จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษากลยุทธ์ทางเลือกในการสร้างนวัตกรรมการจัดการชุมชนพึ่งตนเองบ้านเคี่ยมพะาะ ตำบลปากฉลุย อำเภอนาหว้า จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดการวิจัยในแต่ละขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ด้านขอบเขตการวิจัย

1.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คือ เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยคัดเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง ซึ่งเป็นตัวแทนของบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงและบทบาทต่อการพัฒนาชุมชน และสนับสนุนกิจกรรมชุมชน แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้นำชุมชน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 3 คน 2) หน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย สำนักงานเกษตรอำเภอนาหว้า คณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนปรับปรุงคุณภาพไม้ผลเพื่อการส่งออก คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์สัจจะ จำนวน 3 คน 3) คณะกรรมการกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จำนวน 3 คน 4) ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 3 คน และ 5) ประชาชน จำนวน 3 คน จำนวนทั้งสิ้น 15 คน ซึ่งได้กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกคือ มี

อายุมากกว่า 20 ปี และเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ความเข้าใจ และมีประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน และสนับสนุนกิจกรรมชุมชน ไม่นต่ำกว่า 5 ปี

1.2 แหล่งข้อมูล ได้แก่ เอกสาร บทความวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและทฤษฎีการจัดการชุมชน การพึ่งตนเอง การสร้างนวัตกรรมการจัดการชุมชนพึ่งตนเอง และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของกลุ่มตัวอย่าง

2. ด้านเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกซึ่งให้ผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาชุมชน ด้านการจัดการชุมชน ด้านกิจกรรมชุมชน ด้านภาษา และด้านวิจัย จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหา แล้วนำไปหาค่าความเที่ยงตรงโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ได้เท่ากับ 0.67 - 1.00 (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) ได้ค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของ ครอนบาค (Cronbach, L. J. , 1990) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.84 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดถือว่าแบบสัมภาษณ์มีคุณภาพนำไปใช้ได้ (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2546) และจัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ 1) ข้อมูลพื้นฐาน 2) บริบทที่เกี่ยวกับการจัดการชุมชน 3) นวัตกรรมจัดการชุมชนพึ่งตนเอง และ 4) กลยุทธ์ทางเลือกในการสร้างนวัตกรรมจัดการชุมชนพึ่งตนเอง

3. ด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ผู้วิจัยเก็บแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยแบ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ระยะที่ 2 บริบทที่เกี่ยวกับการจัดการชุมชน และนวัตกรรมจัดการชุมชนพึ่งตนเอง (สัมภาษณ์เชิงลึก) และระยะที่ 3 กลยุทธ์ทางเลือกในการสร้างนวัตกรรมจัดการชุมชนพึ่งตนเอง ใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) เป็นการเปรียบจากมุมมองหลาย ๆ ด้านเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

4. ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล คือ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ในรูปแบบพรรณนา และสรุปเป็นภาพรวม

ผลการวิจัย

1. การศึกษาบริบทที่เกี่ยวกับการจัดการชุมชนพึ่งตนเองบ้านเคี่ยมพะเยา ตำบลปากฉลุย อำเภอนาหว้า จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานบ้านเคี่ยมพะเยา

1) ประวัติชุมชน เกิดจากการแยกตัวของหมู่บ้านมาจาก หมู่ที่ 4 บ้านหน้าตำบลปากฉลุย อำเภอนาหว้า จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งคำว่า “เคี่ยมพะเยา” จากศึกษาทราบว่าประวัติความเป็นมาจากในสมัยก่อนในพื้นที่บริเวณแห่งนี้ส่วนใหญ่มีลักษณะป่าดิบชื้นที่มีต้นเคี่ยมเป็นจำนวนมาก

2) อาณาเขต ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 5 ตำบลปากฉลุย อำเภอดำรง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของที่ว่าการอำเภอดำรง อำเภอดำรง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3) ลักษณะภูมิประเทศ มีลักษณะภูมิประเทศ เป็นพื้นที่ภูเขา มีที่ราบเป็นบางส่วน สภาพดินเป็นดินร่วนปนทราย เหมาะสำหรับการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

4) ลักษณะภูมิอากาศ มีสภาพภูมิอากาศแบบร้อนชื้น ได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดมาจากมหาสมุทรอินเดีย รวมทั้งมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือที่พัดผ่านอ่าวไทย

5) จำนวนประชากร มีประชากรทั้งสิ้นประมาณจำนวน 1,140 คน แบ่งออกเป็น 375 ครัวเรือน แยกเป็น ประชากรผู้ชายประมาณ 620 คน ประชากรผู้หญิงประมาณ 520 คน จำนวนผู้สูงอายุประมาณ 152 คน และคนพิการประมาณ 15 คน

6) โครงสร้างพื้นฐาน มีถนนสายหลักที่สำคัญ คือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4032 เป็นเส้นทางที่เชื่อมโยงระหว่างอำเภอดำรง และอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีไฟฟ้าใช้ครบทุกครัวเรือนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 และน้ำประปาใช้ในชุมชน

7) เศรษฐกิจ มีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งสิ้นประมาณ 71,656 ไร่ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ได้แก่ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ทุเรียน เงาะ มังคุด ลองกอง สะตอ และการเลี้ยงสัตว์

8) สังคม ประเพณีและวัฒนธรรม ชาวบ้านที่มาตั้งถิ่นฐานทั้งหมดเป็นคนต่างถิ่น จากทั่วทุกอำเภอในจังหวัดสุราษฎร์ธานี และส่วนหนึ่งได้อพยพมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งนับถือศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ มีประเพณีและวัฒนธรรมสำคัญ ได้แก่ สงกรานต์ สารทเดือนสิบ

1.2 การจัดการชุมชนพึ่งตนเองบ้านเคี่ยมพะาะ

1) การพึ่งตนเองทางด้านเทคโนโลยี (Technological Self-reliance: T) ชุมชนมีการปรับรูปแบบการใช้เทคโนโลยีจากภูมิปัญญาพื้นบ้านนำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในชุมชน โดยมีจัดกิจกรรมร่วมแรงร่วมใจสร้างฝายกันน้ำจากไม้ไผ่ เพื่อเป็นการยกระดับน้ำขึ้นในการกักเก็บน้ำ และน้ำยังสามารถไหลผ่านได้ตลอดเวลา ในกิจกรรมการค้าขายภายในชุมชนใช้รูปแบบออนไลน์ เช่น LINE และ FACEBOOK

2) การพึ่งตนเองทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Self - reliance: E) เนื่องจากชุมชนบ้านเคี่ยมพะาะนิยมปลูกพืชทางเศรษฐกิจ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ทุเรียน เงาะ มังคุด ลองกอง และสะตอ ทำให้ชุมชนไม่ได้รับผลกระทบ จากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำมากนัก อีกทั้งในปัจจุบันได้มีตลาดรองรับพืชเศรษฐกิจทุเรียนมีการขยายตัวเพิ่มขึ้น และชุมชนมีการรวมกลุ่มทางการเกษตรเพื่อพัฒนาผลผลิตทางการเกษตร คือ กลุ่มวิสาหกิจแปรรูปผลไม้เพื่อ

การส่งออก และมีการปลูกพืชผัก และเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคเองภายในครอบครัว ทำให้ลดภาระรายจ่ายบางส่วนในครัวเรือน

3) การพึ่งตนเองทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resources Self-reliance: R) ชาวบ้านมีความตระหนักถึงความสำคัญต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น น้ำ ป่า ไม้ จึงมีการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำซึ่งเป็นป่าน้ำซับ การทำฝายกั้นน้ำเพื่อใช้อุปโภคบริโภคและการเกษตร และการเฝ้าระวังภัยพิบัติจากธรรมชาติ ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับการใช้สมุนไพร ทัศนคติต่อการใช้สมุนไพร และการรับรู้ประโยชน์จากการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพ เช่น การนำพืชวัตถุหรือพืชพรรณไม้ต่าง ๆ ในท้องถิ่นมาใช้ในการปรุงหรือประกอบเป็นยารักษาโรคพื้นฐาน เพื่อรักษาหรือบรรเทาอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ ท้องผูก ท้องเสียถ่ายพยาธิ เป็นไข้ ไอ อาการแก้ปวดเมื่อย (ยาขยี้เส้น) ขับปัสสาวะ บรรเทาโรคผิวหนัง ทวารหนัก ผื่นคันตามผิวหนัง กลาก เกื้อย หิด ผี แผลทั่วไป แผลไฟไหม้ แผลงัดต่อย เจ็บคอ และเพื่อบำรุงร่างกายหรือบำรุงโลหิต

4) การพึ่งตนเองทางด้านจิตใจ (Mental Self-reliance: M) ชาวบ้านยึดหลักหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการเดินทางสายกลาง มีความรู้ทั้งในด้านความรอบรู้ รอบคอบและความระมัดระวัง และเป็นคนดีมีคุณธรรม ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต การมีสติปัญญาและความเพียร โดยมีวิธีปฏิบัติที่สำคัญ 3 ประการ คือ ความพอประมาณ การมีเหตุผล และการสร้างระบบภูมิคุ้มกันในตัวเอง ซึ่งนำไปสู่เป้าหมาย เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง รอดพ้นจากวิกฤตและพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลง

2.5 การพึ่งตนเองทางด้านสังคมและวัฒนธรรม (Socio-cultural Self-reliance: S) มีสำนักสงฆ์เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย สงบสุข มีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์สัจจะ กลุ่มทางการเกษตร และกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ภายในชุมชนมีศาลาเอนกประสงค์ที่สามารถรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลว่า

“ชาวบ้านในบ้านเคี่ยมเพาะมีแนวทางการดำรงชีวิตยึดหลักหลักปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในรัชกาลที่ 9 ได้พระราชทาน เพื่อชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตโดยไม่ทำอะไรเกินตัว รอบคอบ ไม่ประมาท ดำรงชีวิตอย่างสมถะ และสามัคคี ซึ่งจะนำพารอดพ้นภาวะวิกฤตต่าง ๆ และนำไปสู่ความสุข” (คณะกรรมการกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.), 2564)

“ชุมชนมีการรวมกลุ่มทางการเกษตรเพื่อพัฒนาผลผลิตทางการเกษตร คือ กลุ่มวิสาหกิจแปรรูปผลไม้เพื่อการส่งออก และมีการปลูกพืชผัก และเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคเองภายในครอบครัว ทำให้ลดภาระรายจ่ายบางส่วนในครัวเรือน และผู้คนในชุมชนยังมีวิถีการดำเนินชีวิตไม่แตกต่างไปจากสมัยก่อนมากนัก โดยยังยึดหลักความความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย เพื่ออาศัยอยู่

กับสภาพแวดล้อมที่รายล้อมโดยธรรมชาติ เน้นการพึ่งตนเอง” (คณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนปรับปรุงคุณภาพไม้ผลเพื่อการส่งออก, 2564)

“ชุมชนยังมีการจัดกิจกรรมปลูกต้นไม้เนื่องในวันสำคัญ กิจกรรมพัฒนาทำความสะอาดทางสาธารณะและที่สาธารณะของหมู่บ้าน และการจัดกิจกรรมรณรงค์ให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” (ผู้นำชุมชน, 2564) และ

“ชาวบ้านในชุมชนยังมีการทำน้ำหมักชีวภาพจากเศษอาหารในครัวเรือน มาใช้ในการพ่นฉีดหน้าดินเพื่อแก้ปัญหาดินเสื่อมสภาพ มีกิจกรรมการค้าขายภายในชุมชน การใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพ และมักนิยมใช้แอปพลิเคชัน LINE และ FACEBOOK ในการติดต่อสื่อสาร ซื้อขาย พืชผักผลไม้ของครัวเรือนตนเองผ่านระบบออนไลน์ ทำให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว แม่นยำ อีกทั้งยังสามารถตรวจสอบสินค้าจากรูปภาพ หรือวิดีโอ ก่อนรับสินค้าได้อีกด้วย” (ปราชญ์ชาวบ้าน, 2564)

2. การศึกษากลยุทธ์ทางเลือกในการสร้างนวัตกรรมการจัดการชุมชนพึ่งตนเองบ้านเคี่ยมเพาะ ตำบลปากฉลุย อำเภอกำแพง จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า จากการสนทนากลุ่มสรุปได้ ดังนี้

2.1 กลยุทธ์เชิงรุก (SO)

1) ส่งเสริมการจัดการอบรมการซื้อขายสินค้าแบบออนไลน์จากนำชุมชนหรือบุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการถ่ายทอดองค์ความรู้ เพื่อสร้างช่องทางสร้างรายได้ และกระจายรายได้ให้กับชาวบ้านในชุมชน ส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพในหมู่บ้านชุมชน โดยการอบรมให้ความรู้การประกอบอาชีพมีทางเลือกในการประกอบอาชีพตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพ รวมทั้งจัดตั้งตลาดกลางหรือตลาดนัดกลางของหมู่บ้าน พัฒนาผลิตภัณฑ์ของหมู่บ้านชุมชนเพื่อให้เป็นที่ต้องการของตลาด และการส่งเสริมให้มีการจ้างงานในหมู่บ้าน

2) นำนโยบายจากภาครัฐมาพัฒนาเศรษฐกิจ เช่น การจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนร้านค้าหรือสหกรณ์ชุมชนรับโครงการคนละครึ่งหรือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐเพื่อลดค่าใช้จ่ายครัวเรือน

3) มีการการทำลงนามความร่วมมือ MOU สถานศึกษาเพื่อสร้างความร่วมมือในการให้ความรู้นำมาพัฒนาชุมชนให้ครอบคลุมทุกมิติ

4) มีการส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาโมเดลโคก หนอง นา นำมาบูรณาการจัดการพึ่งตนเองเป็นโมเดล New Normal

5) มีการการขับเคลื่อนสมาชิกในชุมชนร่วมกันสร้างแหล่งกักเก็บน้ำเพิ่มมากขึ้น

6) ส่งเสริมการลดใช้สารเคมี และพัฒนาการหมักปุ๋ยชีวภาพเพื่อใช้ในการทำเกษตรกรรมเพื่อให้ชุมชนพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

7) สร้าง Young Smart Farmer (YSF) เพื่อการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีความสนใจเกี่ยวกับการทำอาชีพเกษตรกรรมมากขึ้นเพื่อทดแทน และสืบสานภูมิปัญญาจากเกษตรกรรุ่นเก่า

8) มีการเปิดรับการนำเสนอโครงการเพื่อพัฒนาชุมชนโดยไม่ต้องรอการสนับสนุนการจัดการทรัพยากรจากภาครัฐ และเอกชน

2.2 กลยุทธ์ เชิงแก้ไข (WO)

1) ประสานหน่วยงานของรัฐเข้ามาแนะนำอาชีพเสริมโดยชาวบ้านไม่ต้องเดินทางออกไปภายนอกหมู่บ้าน หรือการอบรมผ่านระบบออนไลน์เพื่อนำองค์ความรู้มาประยุกต์ใช้ในการพึ่งพาตนเอง

2) ผู้นำชุมชนระดมทุนจัดซื้ออุปกรณ์ทางการแพทย์ เพื่อใช้ในการปฐมพยาบาลเบื้องต้นให้กับสมาชิกในชุมชน โดยการดูแลจากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

3) สร้างจุดขนส่งสินค้า/กระจายสินค้า ภายในชุมชนโดยไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง

4) พัฒนาและปรับปรุงถนนสายหลักและสายรองในหมู่บ้านเพื่อการคมนาคมที่สะดวก

2.3 กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST)

1) ส่งเสริมการเพาะปลูกพืชที่หลากหลายสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ทุกฤดูกาล และเพาะปลูกสมุนไพรเพื่อเป็นยารักษาเบื้องต้น

2) ส่งเสริมการไตร่ตรองข่าวสารทาง Line ก่อนส่งต่อและนำไปเผยแพร่ข้อมูล

3) ส่งเสริมการให้ความรู้เกี่ยวและแลกเปลี่ยนวิถีคิดเกี่ยวกับเพศวิถีศึกษากับเยาวชนพัฒนาคุณภาพชีวิต การใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสได้รับการศึกษา รวมทั้งมอบทุนการศึกษา

4) จัดกิจกรรมแข่งขันกีฬา ส่งเสริมออกกำลังกายเป็นประจำทุกปี และพัฒนาและปรับปรุงสถานที่ออกกำลังกายของหมู่บ้าน

5) จัดกิจกรรมรณรงค์ป้องกันยาเสพติดในหมู่บ้าน

2.4 กลยุทธ์แก้วิกฤต (WT)

1) จัดตั้งหน่วยงานอนามัยในชุมชนและนำความรู้จากสมุนไพรมานำใช้ในการรักษา

2) มีการวางแผนในการขอใช้งบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน เช่น การจัดทำโครงการ/กิจกรรม ตามความต้องการของหมู่บ้าน

อภิปรายผล

จากการศึกษา สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. บริบทที่เกี่ยวกับการจัดการชุมชนพึ่งตนเองบ้านเคี่ยมพะเยา ตำบลปากฉลุย อำเภอน้ำหนาว จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากพื้นที่ทางไกลสังคมเมือง แต่ในทางกลับกันชาวบ้านในชุมชนได้สั่งสมบทเรียน ความรู้ ภูมิปัญญา ความตระหนัก แรงจูงใจในการจัดการชุมชนพึ่งตนเอง เพื่อการขับเคลื่อนสร้างนวัตกรรมจัดการชุมชนพึ่งตนเองบ้านเคี่ยมพะเยา โดยอาศัยการร่วมมือของคนในชุมชนเป็นหลัก ภายใต้การดำเนินงานผ่านการกำหนด “นโยบายชุมชนพึ่งตนเองบ้านเคี่ยมพะเยา” จากทางเลือกแนวทางคิดหรือกระบวนการวิธีคิดใหม่ ที่เกิดขึ้นจากถอดบทเรียนชุมชน เพื่อนำมาพัฒนาสิ่งที่ขาดหายไป หรือทดแทนสิ่งที่ไม่มีจากการพึ่งตนเองเพื่อให้ครอบคลุมทุกมิติของชุมชนในทุกด้าน และในบริบทที่เกี่ยวกับการจัดการชุมชนพึ่งตนเองบ้านเคี่ยมพะเยา ด้านเทคโนโลยี โดยชุมชนมีการปรับรูปแบบการใช้เทคโนโลยีจากภูมิปัญญาพื้นบ้านนำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในชุมชน สร้างฝายกั้นน้ำจากไม้ไผ่ เพื่อเป็นการยกระดับน้ำขึ้นในการกักเก็บน้ำ ด้านเศรษฐกิจ มีตลาดรองรับพืชเศรษฐกิจทุเรียนมีการขยายตัวเพิ่มขึ้น และชุมชนมีการรวมกลุ่มทางการเกษตรเพื่อพัฒนาผลผลิตทางการเกษตร ด้านทรัพยากรธรรมชาติ มีความตระหนักถึงความสำคัญต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรน้ำมีการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำซึ่งเป็นป่าน้ำซับ การทำฝายกั้นน้ำเพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภคและการเกษตร และการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพ ด้านจิตใจ ยึดหลักหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง รอดพ้นจากวิกฤตและพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลง และด้านสังคมและวัฒนธรรม มีสำนักสงฆ์เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และจัดตั้งกลุ่มเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ดังที่ สุภาวดี เพชรชนะ ได้กล่าวถึงชุมชนบ้านมั่นคงสวนพลูเดิมเป็นชุมชนแออัดบุกรุกบนที่ดินของกรมธนารักษ์ ต่อมาได้ประสบเหตุอัคคีภัยในชุมชน ทำให้คนในชุมชนผู้มีรายได้น้อย ต้องร่วมมือกันในการจัดหาที่อยู่อาศัยเพื่อความมั่นคงของตนเอง จนเกิดการรวมกลุ่ม และจัดตั้งเป็นกลุ่มออมทรัพย์ และจดทะเบียนในรูปของสหกรณ์เพื่อยื่นขอกู้เงินสร้างที่อยู่อาศัยกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) โดยมีการสนับสนุนงบประมาณพัฒนาระบบสาธารณูปโภคในชุมชน เกิดการมีส่วนร่วมในการร่วมมือกันต่อสู้ให้ได้มาซึ่งที่อยู่อาศัยตามความต้องการและสภาพวิถีชีวิตเดิมของชุมชน จนสามารถจัดตั้ง

เป็นชุมชนใหม่ในชื่อชุมชนบ้านมั่นคงสวนพลู มีการประสานงานกับภาคีเครือข่ายภายนอกชุมชน ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ในการสนับสนุนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน โดยชุมชนมีกระบวนการจัดการตนเอง 4 กระบวนการ หมายถึง การกำหนดกฎระเบียบของชุมชน การบริหารจัดการชุมชน การรักษาความปลอดภัยในชุมชน และการสนับสนุนกลุ่มในชุมชน ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง โดยส่งผลให้ชุมชนเกิดการมีส่วนร่วม เรียนรู้เพื่อการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน และพึ่งตนเองได้ เกิดความรัก ความสามัคคีขึ้นในชุมชน ด้วยความร่วมมือร่วมใจกันในการบริหารจัดการชุมชน ให้มีความเข้มแข็ง มั่นคง พึ่งพิงหน่วยงานภายนอกให้น้อยที่สุด และสามารถดูแลตนเองได้อย่างยั่งยืน (สุภาวดี เพชรชนะ, 2558) และชานนท์ โกมลมาลย์ กล่าวถึงกระบวนการในการพัฒนานวัตกรรมทางสังคมเกิดจาก 1) การสร้างแนวคิดใหม่ด้วยการทำความเข้าใจความต้องการทางสังคมและเสนอทางออกในเบื้องต้นแนวคิดใหม่ที่ว่านี้อาจได้มาจากประสบการณ์ตรงของตัวผู้สร้างนวัตกรรม หรือจากการมีส่วนร่วมรับฟังปัญหาและทัศนะของบุคคลหรือกลุ่มคนอื่น ๆ หรืออาจสังเคราะห์จากการพูดคุยอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาหนึ่ง ๆ ด้วยตัวเอง 2) การพัฒนาและนำร่องความคิดเป็นขั้นตอนของการเลือกสรรวิธีการในการแก้ไขปัญหาที่เห็นว่าเป็นไปได้มากที่สุด และทดลองนำวิธีการดังกล่าวไปปฏิบัติจริง จุดเด่นของนวัตกรรมทางสังคมหมายถึง การมองเห็นความจำเป็นในการแก้ไขปัญหาอย่างเร่งด่วน 3) การประเมินผลและขยายขอบเขตของนวัตกรรมที่มีผลดีในทางปฏิบัติ ขั้นตอนนี้จำเป็นต้องอาศัยวิสัยทัศน์ และความสามารถในการวางแผนงานในระยะยาว รวมทั้งต้องพึ่งพิงการระดมทรัพยากรทั้งในรูปของเงิน และแรงสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งประชาชนทั่วไป รวมถึงหน่วยงานภาครัฐและองค์กร 4) การเรียนรู้และการพัฒนา หมายถึง การเรียนรู้ที่จะดัดแปลงแนวคิด ผู้พัฒนานวัตกรรมจึงจำเป็นต้องทบทวนถึงประสบการณ์และความรู้ต่างๆ ที่ได้รับระหว่างกระบวนการสร้างนวัตกรรมอยู่เสมอ เพื่อให้มีความพร้อมในการนำความรู้เหล่านั้นมาปรับปรุงหรือดัดแปลงนวัตกรรมต่อไปในระยะยาว (ชานนท์ โกมลมาลย์, 2561)

2. กลยุทธ์ทางเลือกในการสร้างนวัตกรรมจัดการชุมชนพึ่งตนเองบ้านเคี่ยมเพาะ ตำบลปากฉลุย อำเภอลำดอง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย กลยุทธ์เชิงรุก (SO) ได้แก่ ส่งเสริมการจัดการอบรมการซื้อขายสินค้าแบบออนไลน์ เพื่อสร้างช่องทางสร้างรายได้ และกระจายรายได้ รวมทั้งจัดตั้งตลาดกลางหรือตลาดนัดกลางของหมู่บ้าน พัฒนาผลิตภัณฑ์ของหมู่บ้านชุมชน กลยุทธ์ เชิงแก้ไข (WO) ได้แก่ ประสานหน่วยงานของรัฐเข้ามาแนะนำอาชีพเสริม และสร้างจุดขนส่งสินค้า/กระจายสินค้า ภายในชุมชนโดยไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST) ได้แก่ ส่งเสริมการเพาะปลูกพืชที่หลากหลายสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ทุกฤดูกาล และเพาะปลูกสมุนไพรเพื่อเป็นยารักษาเบื้องต้น และ กลยุทธ์แก้วิกฤต (WT) ได้แก่ จัดตั้งหน่วยงานอนามัยในชุมชนและนำความรู้จากสมุนไพรมาใช้ในการรักษา และขอใช้

งบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน ดังที่ นพวรรณ พิงพา กล่าวถึงการจัดการเชิงนวัตกรรมของวิสาหกิจชุมชนในเขตพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจในประเทศไทย ด้านกระบวนการจะพบถึงตัวแปรสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชน ในเขตพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกของประเทศไทย ได้แก่ การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ อาทิ ระบบบัญชี ระบบคลังสินค้า ระบบควบคุมการผลิต ระบบการดูแลลูกค้า เป็นต้น มาใช้ และการมีการวิจัยและพัฒนาการพัฒนานวัตกรรมที่อยู่เสมอ และด้านกลยุทธ์ จะพบถึงตัวแปรสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชนในเขตพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกของประเทศไทย ได้แก่ มีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมก่อนวางแผนธุรกิจ มีการทบทวนแผนธุรกิจและการดำเนินกิจการสม่ำเสมอเพื่อปรับกลยุทธ์ให้ทันสถานการณ์ และมีการพัฒนากลยุทธ์ใหม่ๆ เสมอเพื่อสร้างรายได้เปรียบในการแข่งขัน ทั้งนี้ วิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่มีการจัดการเชิงนวัตกรรมไม่มากนัก ทั้ง ๆ ที่ ผ่านมากกว่า 5 ของแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 เป็นนโยบายไทยแลนด์ 4.0 และแผนแม่บทภายใต้ ยุทธศาสตร์ชาติ 16 ประเด็น เศรษฐกิจฐานราก (พ.ศ. 2561 - 2580) ยังไม่สามารถยกระดับและ ขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรมในระดับเศรษฐกิจฐานรากเป็นโจทย์ที่สำคัญยิ่งของหน่วยงาน ภาครัฐที่ต้องเร่งพัฒนาการจัดการเชิงนวัตกรรมเพื่อสร้างรายได้เปรียบทางการแข่งขันได้ (นพวรรณ พิงพา, 2563)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

บริบทที่เกี่ยวกับการจัดการชุมชนพึ่งตนเองบ้านเคี่ยมพะเยา ตำบลปากฉลุย อำเภอนาหวาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เกิดจากการแยกตัวของหมู่บ้านมาจาก หมู่ที่ 4 บ้านหน้า ตำบลปากฉลุย อำเภอนาหวาง มีการประกอบอาชีพทางการเกษตร และการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งมีการอพยพมาจากทั่วทุกอำเภอ และส่วนหนึ่งอพยพมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งนับถือศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ มีประเพณีและวัฒนธรรม คือ สงกรานต์ สารทเดือนสิบ และการจัดการชุมชนพึ่งตนเอง ได้แก่ ด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านจิตใจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม กลยุทธ์ทางเลือกในการสร้างนวัตกรรมจัดการชุมชนพึ่งตนเองบ้านเคี่ยมพะเยา ตำบลปากฉลุย อำเภอนาหวาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้แก่ กลยุทธ์เชิงรุก (SO) คือ ส่งเสริมการจัดการอบรมการซื้อขายสินค้าออนไลน์ การจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน และส่งเสริมการตลาดใช้สารเคมี กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO) คือ สร้างความร่วมมือจากภาครัฐด้านอาชีพ และสร้างจุดชนส่งสินค้า/กระจายสินค้าในชุมชนโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST) คือ ส่งเสริมการเพาะปลูกพืชที่หลากหลายเก็บเกี่ยวได้ทุกฤดูกาล และสมุนไพรรักษาโรค และกลยุทธ์แก้วิกฤต (WT) คือ จัดตั้งหน่วยงานอนามัยโดยนำความรู้จากสมุนไพรมารักษาดูแลสุขภาพ และขอใช้งบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน ข้อเสนอแนะในการนำ

ผลการวิจัยไปใช้คือ ผู้นำชุมชน หรือกลุ่มในชุมชนควรมีการศึกษาใช้เครื่องมือการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) เพื่อนำประเด็นมาใช้ในการพัฒนาชุมชน และองค์กรภาครัฐเข้ามาให้คำแนะนำเผยแพร่องค์ความรู้เพื่อให้ชุมชนได้รับความรู้ในการพึ่งตนเองมากยิ่งขึ้น และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปคือ ควรศึกษานวัตกรรมการจัดการชุมชนพึ่งตนเองด้านอาชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงกลุ่มอาชีพมีพัฒนาการ และรูปแบบจัดการตนเองของชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.). (20 มีนาคม 2564). นวัตกรรมจัดการชุมชนพึ่งตนเอง บ้านเคี่ยมพะเยา ตำบลปากฉลุย อำเภอดงหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (ขวัญฤทัย นาคกุล, ผู้สัมภาษณ์)
- คณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนปรับปรุงคุณภาพไม้ผลเพื่อการส่งออก. (24 มีนาคม 2564). นวัตกรรมจัดการชุมชนพึ่งตนเอง บ้านเคี่ยมพะเยา ตำบลปากฉลุย อำเภอดงหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (ขวัญฤทัย นาคกุล, ผู้สัมภาษณ์)
- ชานนท์ โกมลมาลย์. (2561). นวัตกรรมทางสังคมเพื่อขับเคลื่อนสุขภาวะโดยการมีส่วนร่วมของเด็ก และเยาวชน. วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, 26(1), 120-145.
- นพวรรณ พึ่งพา. (2563). การจัดการเชิงนวัตกรรมของวิสาหกิจชุมชนในเขตพื้นที่ระยอง เศรษฐกิจ ภาคตะวันออกของประเทศไทย. ใน สนับสนุนโดยทุนอุดหนุนการวิจัย คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ . มหาวิทยาลัยบูรพา.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาการพิมพ์.
- ประเวศ วะสี. (2546). นวัตกรรมสังคมทางเลือกเพื่อประเทศไทยรอด. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ดี.
- ปราชญ์ชาวบ้าน. (24 มีนาคม 2564). นวัตกรรมจัดการชุมชนพึ่งตนเอง บ้านเคี่ยมพะเยา ตำบลปากฉลุย อำเภอดงหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (ขวัญฤทัย นาคกุล, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้นำชุมชน. (24 มีนาคม 2564). นวัตกรรมจัดการชุมชนพึ่งตนเอง บ้านเคี่ยมพะเยา ตำบลปากฉลุย อำเภอดงหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (ขวัญฤทัย นาคกุล, ผู้สัมภาษณ์)
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ นานมีบุค พับลิเคชั่น.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2551). ประเด็นการศึกษาทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ในเอกสารการสอน ชุดวิชาสัมมนาไทยคดีศึกษา หน่วยที่ 6. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2560). ถอดรหัส นวัตกรรม สสส. เล่ม 2 ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2546). ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เพื่องฟ้า พรินติ้ง.
- สุทธิรักษ์ ผลเจริญ. (2564). โครงการหมู่บ้านสมุนไพรทำฉาง: โครงการหมู่บ้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ประจำปีงบประมาณ 2564. เรียกใช้เมื่อ 10 มกราคม 2566 จาก <https://lifeandsciencenews.com/?p=1649>
- สุภาวดี เพชรชนะ. (2558). กระบวนการจัดการตนเองของชุมชนบ้านมั่นคงสวนพลู เขตสาทร กรุงเทพมหานคร. ใน ดุษฎีนิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน . มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Cronbach, L. J. . (1990). Essentials of psychological testing (5th ed.). New York:: Harper Collins. Publishers. (pp.202-204).